

ВРХОВНИ СУД
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
Број: 71 0 Р 050497 23 Рев 2
Бања Лука, 25.7.2023. године

Врховни суд Републике Српске, у вијећу састављеном од судија Тање Бундало као предсједника вијећа, Горјане Попадић и Виоланде Шубарић као чланова вијећа, у правној ствари тужитеља М.С. из Л. – К. - САД, кога заступа Заједничка адвокатска канцеларија П. из Б.Л., против тужене МШ В.М. Б.Л., коју заступа Т.А., адвокат из Б.Л., ради заштите права из радног односа, одлучујући о ревизији тужитеља против пресуде Окружног суда у Бањој Луци број 71 0 П 050497 20 Гж 3 од 23.3.2021. године, на сједници одржаној дана 25.7.2023. године донио је

ПРЕСУДУ

Ревизија се одбија.

Образложење

Првостепеном пресудом Основног суда у Бањој Луци број 71 0 П 050497 14 П 3 од 18.10.2019. године наложено је туженој да тужитељу на име накнаде изгубљених плата за период од 01.7.1992. – 31.5.2005. године исплати износ од укупно 37.086,55 КМ са каматом рачунајући од доспјелости сваке поједине плате до исплате и да му за исти период уплати доприносе за пензијско - инвалидско и здравствено осигурање те да му накнади трошкове парничног поступка у износу од 2.278,98 КМ са каматом од пресуђења до исплате, док је са преосталим дијелом тужбеног захтјева тужитељ одбијен.

Другостепеном пресудом Окружног суда у Бањој Луци број 71 0 П 050497 20 Гж 3 од 23.3.2021. године одбијена је жалба тужитеља и првостепена пресуда потврђена у одбијајућем дијелу, док је жалба тужене дјелимично уважена и првостепена пресуда преиначена у досуђујућем дијелу на начин да је тужена обавезана да тужитељу исплати износ од 3.362,80 КМ на име неисплаћених плата за период од 01.7.1992.-31.12.1996. године са каматом у истом износу те да му за период од 01.7.1992. - 31.5.2005. године уплати доприносе за пензијско и инвалидско осигурање, а у преосталом дијелу жалба тужене је одбијена те је одлучено да свака странка сноси своје трошкове поступка с тим што је тужитељ обавезан да туженој накнади трошкове жалбеног поступка у износу од 1.000,00 КМ.

Тужитељ ревизијом добија другостепену пресуду због повреде одредаба парничног поступка и погрешне примјене материјалног права с приједлогом да се обје нижестепене пресуде преиначе или укину и предмет врати на поновни поступак.

Одговор на ревизију није поднесен.

Ревизија није основана.

Предмет одлучивања у овом парничном поступку је тужбени захтјев тужитеља којим тражи исплату изгубљене плате и уплату законских доприноса, а све због незаконитог престанка радног односа.

Наконведеног поступка нижестепени судови су утврдили: да је дјелимичном пресудом, донесеном у овом радном спору, утврђено да је одлука тужене од 29.7.1992. године, на основу које је тужитељу престао радни однос код тужене са 01.7.1992. године, незаконита те је туженој наложено да тужитеља врати на посао и распореди на радно мјесто на којем је радио прије престанка радног односа или друго одговарајуће радно мјесто; да је по правоснажности ове пресуде тужена дописима од 04. и 11.5.2005. године позвала тужитеља да се у року од 15 дана врати на посао; да је у одговорима на ове позиве тужитељ обавијестио тужену да се због објективних и здравствених разлога не може вратити на посао те предложио да се на посао врати најесен одн. кад почне слиједећа школска година; да се тужитељ није јавио на посао ни када је почела слиједећа школска година и да никада није покренуо извршни поступак против тужене ради враћања на посао; да се тужитељ трајно настанио у САД гдје је од 1997. године остваривао зараду радећи као музичар; да је изгубљену зараду тужитеља у периоду од 01.7.1992. - 17.8.2011. године, када је остварио пензију у РС, обрачунао финансијски вјештак на темељу службених података Завода ... о висини најниже цијене рада и висини просјечне плате у РС.

Имајући у виду овакво чињенично стање првостепени суд налази да је правоснажно утврђено да је тужитељу незаконито отказан уговор о раду па му припада право на накнаду плате те уплату законских доприноса за период од престанка радног односа па до 31.5.2005. године, када је по позиву тужене требао да се врати на посао, што он својом вољом није учинио, ради чега дјелимично удовољава тужбеном захтјеву у складу са обрачуном накнаде плате коју је извршио финансијски вјештак.

Другостепени суд прихвата чињенично стање утврђено по првостепеном суду, али сматра да право на изгубљену зараду тужитељу припада само до оног момента када је радом у А. почео да остварује приходе, а према изведеним материјалним доказима, исти од 1997. године остварује зараду радећи код разних послодаваца, па од тада нема право на накнаду плате, нити му припада право на доприносе за здравствено осигурање, јер се није вратио на посао па не постоји ни обавеза тужене да му уплати заостале доприносе по том основу, а како је исти пензионисан 2011. године, од тада права из здравственог осигурања остварује на терет Фонда

Неосновани су ревизијски приговори тужитеља да је другостепени суд погрешно примијенио материјално право садржано у одредби члана 189. Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“ број 29/78, 39/85 и 57/89 те „Службени гласник Републике Српске“ број 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04, даље: ЗОО) и да њему припада накнада плате све до остварења права на пензију јер он није одбио повратак на посао већ је желио да се о томе договори са туженом, а у А. није имао стални радни однос већ је живио од социјалне помоћи.

У конкретном случају имају се примијенити одредбе Закона о основним правима из радног односа („Службени лист СФРЈ“ број 60/89 и 42/90, даље: ЗОПРО) који је био

на снази у вријеме доношења рјешења тужене о престанку тужитељевог радног односа, у вези са одговарајућим одредбама ЗОО.

Тужитељ је радио код тужене као послодавца. Право на рад је основно право из радног односа из којег проистичу сва друга права по основу рада. Право на рад подразумијева долазак на посао сваког радног дана и обављање послова и радних задатака на које је радник распоређен у смислу члана 17. ЗОПРО. За стварно остварени рад радник прима плату, а накнаду плате остварује по основу одобреног одсуства, кориштења годишњег одмора, боловања и слично (чл. 49. и 50. ЗОПРО) или на основу утврђеног права на рад на одговарајућим пословима, који није остварен кривицом послодавца одн. у случају када се правоснажном пресудом утврди да су незаконите одлуке послодавца о престанку радног односа (члан 83. ЗОПРО).

Како постоји правоснажна пресуда о незаконитости одлуке тужене на основу које је тужитељу престао радни однос и обавезана тужена да тужитеља врати на рад, тужитељ је дошао у положај као да му статус радника није ни престао те му припадају права која би остварио као да та незаконита одлука није ни донесена.

У вријеме доношења одлуке о престанку радног односа тужитељ је код тужене обављао послове професора, како то произлази из садржаја те одлуке, па би му због незаконитог престанка радног односа припадала плата за то радно мјесто, а не плата директора, јер у вријеме доношења наведене одлуке тужитељ није обављао ту функцију већ Б.Ђ., која је и потписала ову одлуку.

О висини потраживања тужитеља по основу накнаде плате другостепени суд је одлучио на основу налаза и мишљења вјештака финансијске струке Д.Р., који је обрачунао висину зараде коју би тужитељ остварио да је био у радном односу код тужене и висину зараде коју је остварио радећи у А. у периоду од 1996. - 2011. године. Наиме, из међународних јавних и приватних исправа које је суд прибавио посредством Министарства БиХ, а које представљају вјеродостојне доказе у смислу одредаба члана 133. Закона о парничном поступку („Службени гласник Републике Српске” број 58/03 до 61/13, даље: ЗПП), произилази да је тужитељ у А., гдје је представљен као композитор и пијаниста, остваривао приходе свирајући клавир у школама, хотелима и клубовима те на свадбама и слично, а поред тога је радио и у Главној канцеларији Министарства Државе К. као координатор организације Д.И.Т. По подацима надлежне пореске службе, која је вршила обрачун тужитељевих нето прихода, након што би од његових бруто прихода издвојила одговарајуће износе на име федералних, државних и локалних пореза те пензионих и медицинских такси, произилази да је у периоду од 1996. до 2015. године тужитељ у А. остваривао приходе чија висина премашује приходе које би остварио да је био у радном односу код тужене, па другостепени суд с основном није прихватио навод тужитеља да је он у А. живио од социјалне помоћи јер је исти у колизији са provedеним материјалним доказима.

Иако ова парница има карактер радног спора јер је тужбу поднио радник (сада бивши) који сматра да му је повријеђено право из радног односа, тужена је његов послодавац, а тужбом се тражи исплата примања која раднику припадају по основу закона или колективног уговора, не може се ријешити без узимања у обзир и општих правила на основу којих се ријешавају захтјеви за накнаду штете (материјалне). Правилан је закључак другостепеног суда да тужитељу припада накнада штете у висини изостале зараде (члан 189. ЗОО) од престанка радног односа па до тренутка кад

се запослио код другог послодавца јер од тог тренутка он више не трпи штету у виду изостале плате. С обзиром да из материјалних доказа произилази да је тужитељ од 1996. године радио у Америци код разних послодаваца и остваривао зараду, и овај суд је мишљења да тужена нема обавезу да му од тада плаћа накнаду плате, обзиром да је то право тужитеља престало чим се запослио код другог послодавца. Тужитељ би претрпио штету само у случају да му је код новог послодавца плата била нижа од оне коју је примао код тужене, што овдје није случај.

Да би се неком надокнадила штета, прије свега треба утврдити да је она настала. Сагласно принципу потпуне накнаде штете, о којем говори одредба члана 190. ЗОО, накнада ће се досудити у своти новца која је потребна да се оштећеникова материјална ситуација доведе у оно стање у којем би се налазила да није било штетне радње. Да ли је захтјев тужитеља за исплату накнаде плата основан, зависи од одговора на питање да ли је осталим радницима (који су наставили радити код тужене) исплаћивана плата. Наиме, начело правичности, једнакости и солидарности налаже да тужитељ дијели исту судбину у погледу примања по основу рада као и остали радници тужене. С тим у вези овај суд сматра за сходно да укаже на ноторну чињеницу да у току ратног стања (период од 1992.-1996. године) радници којима је плата исплаћивана из буџета Републике Српске (у ту категорију улазе и просвјетни радници) углавном нису ни примали плату већ су умјесто ње добијали хуманитарну помоћ у виду основних животних намирница, а само повремено су им линеарно исплаћивани одређени износи у новцу као помоћ. Поред тога, у периоду од 1992. до 22.02.1994. године, када је у платни промет уведен тзв. нови А. динар, због енормне инфлације и деноминације југословенског динара, који је тада био у оптицају у РС, износи плата су били толико обезвријеђени да фактички нису ни имали било какву реалну вриједност, ради чега за тај период ни не постоје подаци о најнижој цијени рада. Досуђивањем накнаде плате и за тај период тужитељ је доведен у повољнији положај у односу на остале раднике тужене, али то не може исходovati другачију одлуку с обзиром да је у члану 230. ЗПП у вези са чланом 253. истог закона садржана забрана по којој ревизијски суд не може преиначити пресуду на штету странке која је изјавила ревизију, ако је само она изјавила тај правни лијек. Пошто се парница заснива на начелу диспозиције, с разлогом се сматра да странка која није уложила ревизију против другостепене пресуде нема интереса да је оспорава већ да признаје њену правоснажност.

Из истих разлога није основан ни захтјев тужитеља за уплату доприноса за пензијско - инвалидско и здравствено осигурање за период од 1997. године па надаље. Према стању списка, у периоду од 1997. до 2010. године, од тужитељеве бруто зараде су издвајани одређени износи на име пензионих и медицинских такси, па тужена нема обавезу да му од 1997. године па надаље уплаћује ове доприносе. Тужитељ је признао да је остварио право на пензију и у РС и у А. тј. да прима 2 пензије, а пензију у А. не би могао остварити да му нису уплаћивани доприноси одн. таксе за пензијско осигурање.

Поготово није било основа да се удовољи захтјеву тужитеља за накнаду изостале зараде у периоду од маја 2005. године па до његовог пензионисања јер се туженој не може приписати кривица што се тужитељ није одазвао њеном позиву да се јави на посао одмах по правоснажности пресуде којом је туженој наложено да тужитеља врати на посао. Наиме, тужитељ својом вољом није прихватио повратак на рад па му је тим чином престало право да тражи од тужене исплату плата као и остварење других права по основу рада. Тврдња тужитеља да се договорио са туженом да се на посао врати почетком нове школске 2005/2006 године је у колизији са приложеним материјалним доказима, при чему треба имати у виду да се тужитељ ни почетком школске године

није јавио на посао. Тужитељ није ни могао да бира када ће се вратити на рад јер је императивним прописом (члан 83. ст. 3. и 4. ЗОПРО) одређено да се одлука о враћању радника на рад мора извршити у року од 15 дана, а уколико се не изврши у том року, директор одн. лице које је дужно извршити ту одлуку чини тежу повреду радне обавезе због које му се изриче мјера престанка радног односа.

Тачан је ревизиони навод да су трошкови живота у А. већи од оних у РС, али та чињеница није од утицаја на исход ове парнице. Тужитељ је имао могућност избора тј. могао је да се врати на посао код тужене и живи у РС гдје је зарада мања и трошкови живота нижи или да остане живјети у А. гдје су зараде веће као и трошкови живота, а он се својом вољом определио да живи у А.

Имајући у виду разлоге на темељу којих је другостепени суд донио побијану одлуку, неосновани су наводи ревидента да су оспореном пресудом повријеђена његова права загарантована чланом 1. Првог протокола уз Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода.

Одлука другостепеног суда о трошковима спора се темељи на правилној примјени одредбе члана 386. став 2. ЗПП јер је успјех странака у спору подједнак (тужитељ је успио са неновчаним дијелом тужбеног захтјева, док је у погледу новчаног захтјева тужена успјела у претежном дијелу).

Из напријед наведених разлога ваљало је ревизију тужитеља одбити и примјеном одредбе члана 248. ЗПП одлучити као у изреци.

Предсједник вијећа
Тања Бундало

За тачност отправка овјерава
Руководилац судске писарнице
Биљана Аћић